

2. B. V.

DISSERTATIO GRADUALIS

WIRMOENSIS

In FINLANDIA TERRITORII

MEMORABILIA

continens,

Cujus PARTEM POSTERIOREM

*Suffragio ampliss. Fac. Philos. in Regia Academia Aboënsi,
Sub moderamine
VIRI Celeberrimi*

HENRICI HASSEL,

Eloquentiæ PROFESSORIS Reg. & Ordin.

Ad diem XI. Julii MDCCXLI.

Publicæ disquisitioni submittit

ALUMNUS REGIUS

GREGORIUS A. HALLENIUS

Borca Fennæ.

ABOÆ, Excud. JOH. KIEMPE, Reg. Aca d. Typ

Sacrae Regiae Majestatis
Magnae Fidei VIRO,

Perillustri atque Generosissimo Baroni ac Domino,

Dn. CLAUDIO FLEMMING,

Dn. in Wilsnds/ Eyld/ Hermanjaari & Ladugård &c.
nec non Praetorianae Legionis Dimacharum CHILIARCHÆ
LOCUM TENENTI, gravissimo.

Summe Reverendo atque Celeberrimo Domino,

Dn. ANDREÆ BERGIO,

S. S. Theol. DOCTORI & PROFESSORI primario, Archi-
proposito, & PASTORI Eccles. Svec. Aboëns. & Num-
mensis gravissimo.

MÆCENATIBUS MAXIMIS

UT patria mea rudi calamo delineata berorum aliorum-
ita hodie à tantorum Mæcenatum nominibus, quos
ac gloriam fœnerari cupit. Non igitur uno nomine exsiste-
pere vultu, sed me quoque ac tenues meas fortunas fo-
dera qui regit, faxit vos, MÆCENAIES, vivatis atque florea-

TANTORUM

Humillimus cultor
Gregorius A.

Magnifico Domino Rectori.

Dn. PETRO FILENIO,

S.S. Theol. DOCTORI & PROFESSORI Celeberrimo,
Reg. & Ord. Societatumque Lond. Regali nec non
antiq. Sodali; & Ecclesiarum, quæ in Nâdendahl/
Nassâ & Merimascâ Deo colliguntur, *ANTISTITI*
dignissimo.

Maxime Reverendo atque Celeberrimo Domino,

Dn. JOHANNI WALLENIO,

S.S. Theol. DOCTORI & PROFESSORI, Reg. & Ord.
Ecclesiæ, quæ Aboæ floret, Fennicæ *ANTISTITI*
meritissimo, nec non max. venerand. Facult Theol.
DECANO h. r. Spectabili,

& BENIGNISSIMIS

que magnorum virorum virtutibus & Titulis olim coruscavit;
cui numina sua tutelaria colit & veneratur, splendorem
ro felix, si levissimæ hæc pagellæ non sereno tantum exci-
dere atque sublevare benignissime dignemini. Cælum & si-
tis in annos bene multos! Ita vobis

NOMINUM.

& *Cliens*
Hallenius.

Plurimum Rever. atque Praclarissimo VIRO,
Dn. JOHANNI CARPELIO,
PASTORI in Rorpå/ Noutsiår/ Jurmå/ Bidsbø & Åsp.
bø meritissimo, ut olim Praeceptoris fidelissimo, ita jam
Promotoris colendo.

Plurimum Rever. atque Praclarissimo Viro,
Dn. Mag. ANDREÆ LITZELIO,
PASTORI Ecclesiarum, quæ in Bøttis & Vlandæ Deo
colliguntur, dignissimo, Fautori certissimo, jugiter
amando,

Perquam Rever. atque Doctissimo Viro,
Dn. GABRIELI SALINIO,
Ecclesiæ Fennicæ, quæ Aboæ floret, ad Templum
Cathedrale, SACELLANO meritissimo, fautori optimo,

Perquam Rever. atque Doctissimo Viro,
Dn. PETRO FONSELIO,
PÆDAGOGO & verbi Dei Ministro in Rimitto lauda-
tissimo, amico optimo,

Spectatae dignitatis ac Prudentia Viro,
Dn. IMMANUELI ALLENIO,
Civitatis Aboënsis MERCATORI laudatissimo, amico
& fautori optimo.

Hæc pagellæ de PATRIA in lucem editæ in pie mem-

GREGOR. A:

Plurimum Rever. atque Praclarissimo Viro,
Dn. Mag. JOHANNI-SCIURENIO,
PASTORI in Rinnito apissime merito, fautori multis
nominibus suspiciendo.

Prudentissimo atque Spectatissimo Viro,
Dn. DANIELI FONSELIO,
PRAETORI Territoriali in Wehmn pervigili, fautori
optimo.

Perquam Rever. atque Doctissimo Viro,
Dn. SIMONI FORSELIO,
SACELLANO in Wirmā laudatissimo, ut olim Prae-
ceptorum fidelissimo, ita jam fautori multis modis
honorando.

Spectatae dignitatis ac Prudentiae Viro,
Dn. ULRICO IMBERG,
Civitatis Aboënsis MERCATORI laudatissimo, amico &
fautori optimo.

Spectatae dignitatis ac Prudentiae Viro,
Dn. FRIEDERICO F. WINOWITZ /
Civitatis Aboënsis MERCATORI laudatissimo, amico
& fautori optimo.

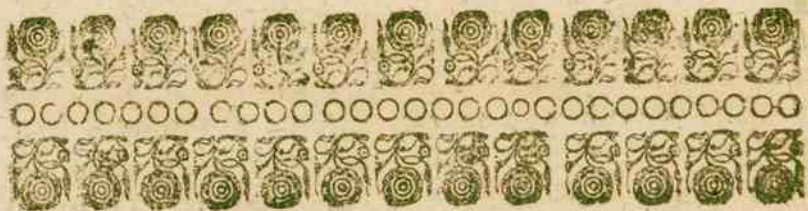
eis argumentum, dat, dicat, consecrat!

HALLENIUS.

Clarissimo Philosophiæ Candidato;
Dn. GREGORIO HALLENIO,
Dissertationis hujus egregiæ Auctori Sollertissimo,

Astra per obscuras effulgent pulcra tenebras,
Clarior & splendet Virtus non nixa vetustis
Majorum tabulis, monumentis atque caducis.
Adspirent alii summa ad fastigia rerum,
Immeriti titulos lauto cum pignore querant,
Splendida jactantes antiquæ nomina stirpis,
Est ILLA, qua splendes, pompæ nil indiga, Virtus.
Nunquam constituis ILLA, qua non ipse parasti;
Gloria nam vera est, quam fecit propria Virtus:
Haud secus ac rutilo Titan temione coruscans
Quando conspicuo circumdatus ardet amictu.
TE GREGORI canimus, qui jam splendore superbis,
Quod TE dumosis non terruit aspera clivis
Semita Virtutis, qua culmina Pindi petisti,
Describens patriam, ad melioraque ducere fata
Nitens, ut vexant humeros tot plaustra malorum.
Atque adeo semper, quam devincire merendo
Tentasti cupide, TIBI plurima FENNIA debet.
Plaudimus en quod adhuc TIBI sint FINLANDICA cordi!
FENNICA fecundo tellus perfusa liquore
Parturit innumeros ad ferta decentia flores,
Quæque coronatam præcingant laurea frontem.
FENNIA suspendit TIBI quernam grata corollam
Sæptæque defensi per TE redolentia Cives.

Hoc amicitie monumentum posuit
JACOB. ABRAH. ALANUS.

J. N. J.

PROOEMIUM.

Proposuimus quidem eo ordine, quo ceptum est in Sectione priori, procedere, & omnia patriam illustrantia persequi; verum cum opusculum hoc plus jūsto accresceret, invidente mihi tantam prolixitatem & angustia temporis & rerum mearum supellectile curta, potior tantum perstringere licebit. Sed Tu Arbitr Summe Deus,

Da facilem sursum atque audacibus annue ceptis!

CAPUT. III.

De

PAROECIA Lemno.

§. I.

Omnes & singulæ parœciæ, quæ ad Territorium nostrum pertinent, peramœna varietate conjunctim se excipiunt. Birmæ, quæ omnium principatum tenet, contigua est Paroecia Lemno (a); quæ Columbam duos inter leones e regione stantes vo-

A

li-

(a) Quod vocabulum fœnicum est & idem valet atque lenis ac suavis aura.

litantem in Vexillo (b) suo obtinet. Sita est illa in amoenissima ora continentis prope mare balticum, quod a plaga meridionali in varios sinus se infundit. Septentrionem versus pagi propinqua adeo vicinitate contingunt Wirināam, ut sepimenta fere agrorum atque pratorum limitum vicem expleant. Ab oriente & austro per amnem Nagaa & sinum Lemo Wiſſa parœciis Nousis & Maleso separatur. Et ab occidente undis sinus Saaren-Lahri alluitur. Dividitur illa in insulas Livo=Ōd & Lempiſ=Holm / circa quarum littora profundissimis imo commodissimis gaudet portibus. 68 $\frac{2}{3}$. portiones viriles, itan tahl / atque 17. Dimachas, milites vero pedestres 21. & 6 nautas in bellum mittendos servat hæc parœcia.

§ II.

PAROCHIALE Lemoënsē templum (c) S. OLAVI regis memoriæ consecratum, satis amplum altum.

(b) Quod una cum tympano gemino ceteraque armis, quæ Hals=Ōtanor vocant, diripuit Russorum Major Carolus Alex: Anischew.

(c). Ante lapideum hoc, quod hodie extat, ligneum quoddam Lemoënses edificarunt non multis annis post martirium Fennorum apostoli Sancti HENRICI. Hic b: m: vir paulo ante martirium, interfectore suo Lalle nondum viso, cum pedissequo suo seu interprete perhibetur sequens instituisse colloquium quod rhytmo Fennico ad posteros transmissum ita sonat:
 Minun piltin piscuhuni i, e, Parvule puerule,
 De' mun luuni lumiesda Tolle corpus meum de nive
 Pave silti sactihin: Pone in saccum sericium:

aleumque, ex faxis planis atque laxis in colle iuxta
pagum *Tollola*/ licet non sicco aut arenoso, sed aquo.

A 2

10

Dr' sitt' wāhāisset hāriūt/	Parvulos dein sume tauros
Yord' eij iſtān iſes ollet/	Ante nunquam jugum passos,
An wapana woglda/	Ipsis dato libertatem,
Uſ' heit' eſtā erhetorist/	Aberrandi facultatem
Euhung' enſiſt iſſattwat/	Ire quo voluerint:
Eihen riſti rakettacton/	Primum ubi gradum ſiſtunt,
Teiſen cula tarwottawāt/	Crucem ibi erigito,
Cappel caunis tehtātōa.	Ubi dein ſubſiſterint,
Colmannen cula Kerran/	Fanum illic exſtruatur,
Rirco coconans coottacon/	Ubi porro ſiſtunt gradum
Mina Mālle pandacon 2c.	Templum ibi erigatur
	In quo ego ſepeliar.

Tauri igitur, quos inſequuturus ſervus, a lacu *Piuſo*
Grāſſ ſeptem prater propter millaria, per deſerta,
locaque inculta emenſi, primum in agro pagi *Repois*
in parocia *Mouſis*/ non procul a via regia ſubſiſterunt, u-
bi crux erecta eſt, & domo circumdata, qua vix hodie ſua
monſtrat veſtigia. Deinde in parocia modo dicta ſiſterunt gra-
dum in colle juxta villam *Moſſio*/ ubi fanum erectum fa-
it; in quo ad ſacra peragenda convenerunt prater *Mouſis*-
anſes etiam *Lemoſanſes*, uſque dum templum, quod in
Mouſ-Māſi hodie eſt, ubi tertium juveni ſubſiſterunt, in
illam, quam habet, ſpeciem excreverit. Duxerunt *Lemoſ*-
anſes permo'eſtum eſſe iter illuc facere; quare con-
venientes hoc conſilio, cula euormat caantune/ ſi-
hen *Rirco* tehtāne/ ut ubi pluſtra corruerent, ibi
templum exſtrueretur, fanum illud ex *Moſſio* colle, quod

4
 so solo egregie exstructū eminet, cuius campanisteri-
 um turriculæ instar ædificatum, duabus mediocris
 ma-

ex ignis atque irabibus ædificatum fuerat, noctū sustulerunt
 Lemouenses : ut ex traditione continua & hoc rhytmo patet :
 Lemun kāmbit felda con- pugiles Lemoslates peues
 dit : e.

Weik Kircon / warastit Kir- Rapuerunt, abstulerunt
 con /

Wādā dā Munien Noustaiten / Fanum supra collem Nouis /
 Toit Tojosten mælle : Inque collem Tojolensem
 Astulerunt : quo stiterunt

Eusa suutans sulattaman / Ora sua calefactum,
 Bartans menit paistaman Barbas quoque arefactum
 interim.

Ifo TDEIJ Tojolasta Magnū TDEIJ Tojo'ensis
 Caas cuorimar / kains Taurus versis, diruit plaustra.
 hārjāt &c

In quo loco sacellum fuerat, domuncula quædam in ejus memoriam
 erecta est, in qua sub lapide, loculi funerei operculo simili-
 mo, sepultus, ut accepi, Vir quidam nobilis, nomine
 HAREWJA jacet, qui una cum ceteris, SIGIS
 MUNDO adherentibus, CAROLO IX. in arce Aboënsi resistere
 conatus est. Rex autem CAROLUS, classe ad insulam Runa
 sala arci Aboënsi vicinam appulsa, ut perhibent, equum
 pice & corticibus obductum deinde igne injecto, nomi-
 natam insulam circumcurfare fecit ; quod miraculum illi qui
 in arce erant, nimis attente intuentes, se invicem in hunc modum
 alloquebantur : Caas tuofa muotes tuin juere hmbärne lus-
 esto // i, e, eice quomodo circumcurstat insulam. Regis vero

8
magnitudinis hisdemque grande sonantibus campanis
instructum est.

§. III.

Varia hic exstant *FLEMMINGIORUM* monu-
menta, & illa quidem non arte minus, quam
opere pretiosa, in quorum numerum primum re-
ferendum est speciosum illud in Lemmo Sacellum,
Mucis dictum, quod generosissimus *DN. HERMAN-
NUS FLEMMINGIUS*, Gubernator olim Fenningiae
excellensissimus, in locum fani lignei ruinæ proximi
magnis sumptibus A:o. 1664. elegantissime condi-
tum curavit. In hoc præter alia varii generis or-
namenta, heroum & præcipue *FLEMMINGIORUM*
insignia & vexilla literis deauratis distincta,
cum triumphalia tum funeralia magno numero co-
ruscant. Sepulcra autem heroum, quæ cum pre-
tiosissimis de principatu certant, lapididarum in-
dustria & ars egregie exornavit. In campanisterio
elegantissime exstructo tres campanæ justæ & æqua-
lis tere magnitudinis svavi modulatione sacra pera-
cturos exhilarant.

§. IV.

CAROLI exercitus interim in continenti artem occupavit:
quo facto omnes in arce latitantes, excepto nominato
HARTBERG & paucis aliis, qui effugerunt,
capitis supplicio afficiebantur. Huic domui & lapidi non
dissimilis est domus & lapis, sub quo præstans virgo jacere di-
citur, quæ in parocia S. Martens Sochn pago Mänsfeldæ
juxta publicanæ viam sunt, ubi oriam olim templum fuisse
dicunt.

§. IV.

A Vocat nos jam ab illo pietatis *FLEMMINGII* monumento, magnifice ornatum ejus prædium *Wilsnäs* / quod etiam fennice *Lous Saari* / quasi *SAARI LOVIS* / audit. Salomonem imitari voluisse videtur excellentissimus noster Gubernator, quid condita prius æde sacra, deinde domum propriam ædificavit; tria nimirum in nominato *Wilsnäs* splendida erigi curavit ædificia lapidea, quæ cæteris in Fennia nobilium palatiis palmam præripiunt. Horum unum inprimis memorabile est, cui pulcherrimam addit speciem & magnitudo & eximie artis structura, contignationibus tribus in altum ascendens, eademque tot gaudens fenestris quot annus communiter dies continet. At hæc singula illustris *BARO*, prætorianæ legionis *Dimacharum Chitiarchæ* locum tenens, *Dominus CLAUDIUS FLEMMINGIUS*, in cujus possessionem hoc prædium non multos ante annos hæreditario jure cessit, non minimis sumptibus reficienda & ornanda, curat.

§. V.

PROgredimur jam ad tractum *Meri Mascoënsis*, qui Ecclesiæ *Nådendahlensi* hodie annexus est, & præturæ *Nimistöensi* subjacet. Dividit eum interfluens aqua in partes duas majores, quarum altera *Meri-Masco* stricte sic dicta cum *Nimistöensi* paræcia unam constituit insulam; altera vero *Carwatti* / freto quodam, antea, immo adhuc nostro ævo navigabili, ab agro *Schmöënsi* separabatur; nunc ve-

ro terra concreta atque solo complanato, sub præ-
 dio Humuli cum Sento conjungitur. Ecclesia hæc
 Meri-Mascoënsis olim, ut ex albis publicis, Jordan
 Böcker / constat, Ecclesiæ Mascoënsi subjacuit.
 Anno vero 1648 eam Nådendahlensi adhæsisse depre-
 hendimus ex instrumento, quod etiamnum in tem-
 plo Nådendahlensi asservatur (d) Quo vero tempore
 hæc facta sit mutatio, nos quidem definire non pos-
 sumus. Meri-Mascoënses itaque anno, quem mo-
 do diximus, proprium sibi ex materie lignea ædifi-
 carunt Sacellum, quod duravit ad annum 1726,
 quo novum conditum est, dirigente S. Theologia Pro-
 fessore Primario & loci etiam istius eo tempore Pastore Dn.
 Mag. HERMANNO ROSS.

§. VI.

Nunc coferimus nos ad paroeciam Rimito (e),
 in

(d) Meri-Mascho Capell Boarnes förbehåll wed
 ossa Capelletz ernående / actum Meri-Mascho den 21.
 septembr. Åhr 1648 ita habet: Kyrkioherden (scil. in urbe
 Nådendahl) skall derigenom icke lida någon meen på
 sina rättigheter / ett heller Herr HENRIKES
 (sa ellanus Nådendahlensis) deel blifwa förminskad så
 länge han der är: Men kommer någon efter honom /
 så förmå wij icke Moderkyrkiones (outa templi Nådend-
 ahlensis) Capellan uppehålla; Men beläggande Moder-
 kyrkiones och PrästeVårdz Bgningar och dagswär-
 ken / så wele wij icke förwågra så härefter som här
 till at gåöra.

(e) Dicitur a vocabulo fennico Rimet / Waß / arum-

8
 in cuius Vexillo cymba duos inter leones velis expansis proce-
 dit. 1² mill: meridiem versus distat illa ab urbe A-
 boæ. Duorum præter propter milliariorum cum di-
 cto tractu Meri-Mascoënsi est hujus insulæ longitudo;
 latitudo vero semimilliaris spatio absolvitur. Uno
 tantum gaudet templo lapideo, eoqve inter antiquis-
 sima Fenniae numerato. Campana ejus major Aboæ
 se An. 1636 fufam a Martino Michaëlis filio ostendit.
 Memorabilis quidam mons plumbagineus, *Bløerh
 Berg* in pago *Påråis* jacet; de quo Dominus *MAG-
 NUS LINDER*, rei metallicæ v. intendens Experien-
 tissimus sic refert in literis Aboæ die 2. Junii anni curren-
 tis ad me datis: An. 1737 in septembr uppeg jag uti
 en på trenne ställen dohnlägigt fallande Schölgång
 med Sahlband af Schimmer ser Tunner *Bløerh* malin
 som af en *Bløerh* Makare till större delen äro upbruka-
 de och visat sig ännu till i fierdedels alns mächthet
 uthi *Påråis*-by och *Rimto* Soekn. Ad austrum hu-
 jus paræciæ portus *Rimto* framp omnibus nostra-
 rium notissimus situs est. Portiones viriles 70⁷, Di-
 machas 19, atqve 15 nautas habet *Rimto*.

6. VII.

EXcipit nos jam paræcia *Korpo* / qvatuor millia-
 ribus lata & undecim longa, qvæ *Corum* (f)
 inter

*dines; condensa arundineta heic circa littora quippe spe-
 ctantur.*

(f) *Unikorpi* ferunt fuisse antiquissimum pagum, a quo
 nota paræcia deriv & nomen & insigne suum sortita est.

9

inter duos leones, cujus capiti corona imposita est, gerit in
 vexillo, quod reservatur in templo. jacet, hæc pa-
 rœcia meridiem versus in mari baltico sex milliari-
 bus Aboæ distans; estque ob commodissimorum
 portuum, Korpo Ströms / Berghamns / Jungfru
 Eliärs aut Hundstiärs (g) Rådenbröcks opportunita-
 tem celebris. Templum toti parœciæ commune, quod
 primum in Houtstiär & quidem in Halso-rede fun-
 datum fuit, deinde eo loco, ubi hodie existat, ex
 saxis & lateribus conditum est, præcipue sumptibus
 antiquissimæ familiæ BJERNDRUM, cui tota fe-
 re Korppa ante reductionem subiacuit. Triste fatum
 sacra hæc ædes Anno 1711 perpessa est per ictum
 fulminis quoad tectum atque turrin, cum tribus su-
 is campanis pretiosissimis, quæ mox sequenti anno
 pristino decori restituta sunt. Tria, præter Hout-
 stiär in hac parœcia sunt sacella, quorum Jurmo
 (h) sex milliariibus, Bidsköd quinqve, Åspö quæ-
 tuor distant a templo parochiali. Portiones viriles
 106½ atque. 37. nautæ sunt heic in parœcia Kor-
 po (i).

B

§. VIII.

(g) (fr. Diss. De Alandia Dn. LAURENTII O.
 HALLÉORG §. 10. p. 78. in notis.

(h) In Edder Jurmo in'ula quinqve aut sex circuli ex
 congeßis lapidibus a cœnobitis Rålärensibus, ut ajunt, olim
 confecti inveniuntur, qui octoaginta pedes præcise a se invicem
 distant.

(i) Testim horum Korppæ memorabilium inter ceteros ap-
 pello eruditissimum virum S. Kumblingoensis Ecclesiæ Pasto-

PArcecia Nawa vel Nagu Aboa quatuor præter
 propter, Holmia vero triginta sex milliaribus
 distat. In quinque, apte dispescitur partes, scil: in
 terram magnam & parvam Stoorlande vel Stoor-
 Nawa // Lill-lande vel Lill-Nawa: in circumja-
 centes insulas, quas incolæ appellant Slötdjät / qua-
 si natantes insulas, quia aquis huc illocque (ut in
 Norpo=lacu Copos) devehuntur: in Siädlöb: &
 tandem in insulas marinas, utstären. In longitu-
 dinem ab aquilone ad meridiem septem, & duo in
 latitudinem milliaria se extendit. *Insigne habet Halecem
 geminos interjacentem leones.* Celebriores ejus portus
 sunt Nagu fram / Bilholms Sund / Wandroff vel
 Torfund. Templum parochiale lapideum a Rege S.
 OLAVO nomen adeptum in extremitate terræ Stoor
 Nagu-Kyrckio Nääs appellata, extat. Altitudo ejus
 est 28 pedum. Longitudo intra parietes nonginta,
 latitudo vero quadraginta duorum pedum. Cam-
 panisterium modo vetustissimo ex trabibus erectum
 duas continet campanas. in majori hæc est inscriptio:
 In Domini * Honore * Sum Fusa * per * Hentz
 cum * (difficiliter leguntur) ender * wagt * d * mät *
 nau - m * f * v * i * e * g * o * A

Minori vero literis atque lingua Slavonica talis sen-
 tentia est inscripta, qualem nobis lingua latina gene-

ro

rem vigilantissimum D. ANDREAM SILVANUM
 qui in ex Scribendis Ecclesie Norpoënsis memorialibus sedu-
 lam mihi accuratamque operam præstitit.

rosissimus Regii Regniqve, quod Aboæ floret, Di-
 casterii Consiliarius, Dominus *SIMON PINDHEIM*
 hunc in modum interpretatus est: *Purissima virgini*,
ditionis Ivanacensis, pro parentibus & semet ipso - - -
fudi hanc campanam gratia divina & jussu Servi DEI JOHAN-
NIS EUSTACHII filii KADIEVI - - ejus sacramentorum &
resurrectionis Christi atqve blagoviescheniu. Addit Vir gene-
 rosissimus: *Detta sidsta ordet / som jag nu uti hastighet en*
kan gifva på annat språk / betyder i Slavonstan den
första ringningen som skier om högtiden med en flocta.
Uti Slavonsta bibeln kallas ock Evangelium blagovieft
ock Evangelisten Philippus, blagovieftnik. locus Lab.
constant: A:o M:di 1701. Sacello quoque ligneo
gaudet paroecia Nave A:o 1664. extructo atqve
Mosod nominato; quod tribus a matre ecclesia mil-
liaribus distat. Sacellum hoc illustrissima comitissa
Domina MARIA SOPHIA DELAGARDIE, cum eodem
anno mortem per naufragium sibi suisqve intenta-
tam inter scopulos Brändharunsenses juxta pagum Rik-
holms By per Dei gratiam declinasset, variis dita-
vit donis. Portionibus virilibus 67 $\frac{3}{8}$, Dima-
chis 15., atqve 17. nautis instructa est Paroecia Na-
vo.

§. IX.

Fennicam gentem hic primam atqve antiquissi-
 mam fuisse variis argumentis demonstratum
 ivit *Facultatis Theologicæ Aboënsis Adjunctus Magister*
MATTHIAS HALLENILUS, Frater meus dilectissimus
 in Dissertatione sua de Borea-Fennia (*k'* qvo B. L.

B 2

remit.

remitto. Sed unde & quando Sveci in territorium
 Birimāense accesserint, non adeo pronum est defi-
 nire. Tradunt quidem *MESSENIUS* (1) *BURÆUS* (m) &
 alii, e Suecia colonos in locum e rum, qui alio
 atque alio tempore bello occisi erant, Fennorum,
 missos fuisse in Careliam, Cajaniam & Nylandiam, sed
 quo tempore hæ insulares paroeciæ habitatores suos e
 Suecia acceperint, qui observaverit, videre licuit
 neminem. Suppeditat autem Frater meus (n)
 ansam conjectandi, quod Sveci bella gerentes ad-
 versus Fennos, in locum priorum colonorum se-
 des suas ob metum vel violentiam hostilem relin-
 quentium, novas induxerint colonias; maxime il-
 lis temporibus quibus habenas Fennici Imperii te-
 nuere reges Svethiæ *ALFUR*, *IVAR WIDEADMI*, *E-
 RICUS EMUNDI* & *ERICUS WICTORIOSUS*. Addeſis *E-
 RICUM IX*, *ERICUM XI*, quam sententiam his verbis
 (o) concludit: *Ut ut sit, interim tamen Fennos ea i-
 pſa Borea Fennie loca, que jam Sveci incolunt, primos
 olim tenuisse, sed frequentibus in-urſionibus hostium, &
 quidem multo ante tempora regis ERICI SANCTI fatigatos
 ceſſiſſe inſulas illas advenientibus Svecis, atque tandem pa-
 cem cum illis pepigiſſe, veritati videtur eſſe congruum.* Sed
 Danos terram noſtram non ſemel invaſiſſe, teſtan-
 tur non tantum hiſtoriæ, ſed & nomina locorum
 propria, & continua vulgi traditio; quare nec il-
 los procul a veritate abeſſe crediderim, qui putent
 Dano.

(1) In *Scand. Illuſtr.* Tom. X. p. 9. (m) in *Deſcriptione
 Svethiæ* p. 61. (n) l. c. §. X (o) *Ibid.*

Danorum progeniem in paroeciis nostris maritimis olim sedem nactam esse.

§. X.

AD civium meorum ceu Territorii Wirmdensis inhabitatorum industriam atque præcipuum vitæ sustinendæ genus quod attinet: sunt certe illi continuis laboribus adiveri, adeoque corpore pletumque sano atque robusto præditi. Diligentem enim navant operam agriculturæ (p) navigationibus (q) commerciis, aucupis (r) & venationibus (s). Piscaturæ autem singulari studio, agriculturam ne utiquam negligentes, incumbunt paroeciæ maritimæ variis generis piscium copia (t) incolarum industriam

(p) Addeſis §. IX. totam p. 30. ex Dſſ ERICI BRUN-
NII de urbe TORNA eiqve adjacentibus paroeciis Cap. Poſt.
præterea, quæ a nobis in parte priori Cap. II. § IV. de a-
gricultura dicta ſunt.

(q) Videſis §. XXIV & XXV. de Wirmda.

(r) Abundat regio noſtra avibus non minus aquaticis
quam ſilveſtribus. Aquaticæ ſunt Udar / Gudungar /
Hållſtrakar / Træktor / Allor / Rnipor / Griſlor / Swåra-
tor / Grå-Gåſſ / Swanor / Under &c. Silveſtres: Låås
Drar / Dræar / Hårpar &c.

(s) Fera carnivora hæc reperiuntur, ut: urſi, Lupi, Lym-
ces, quas vel teſis transmittunt, vel caſſibus ſuper furcilo-
las tenſis cingendo, v. nabulis transverberant, vel creta ef-
foſſis et cæcæ illis exponunt, & alias inſectias in ſilvis aq-
collibus ſtruunt.

(t) WEX: in Hydrogr phia Fennica, inque Appendices

am accuente. Commodissima cyprinorum Idar /
 qui in Aprili. & prasinorum Braxens / qui in
 Majo sobolis proferenda gratia e mari exsurgunt,
 est captura in sinu Lemu Rahti / ubi magnam il-
 lorum, Deo benedicente, copiam captant coloni. Ces-
 san.

de portubus Rimito Kramp, Berghamn & ceteris su-
 pra nominatis scribit: In hisce & circumpositis maris
 sinibus varii generis pisces abunde capiuntur. ut:
 Luci Gåddor / perca majores Abore / perca minores
 Etres / gobii Nårs / Lucioperca Gids / trutta Vimba /
 coracini Rudor / rhombi Glandror / trutta fluviatiles
 Lardringar / anguilla Ular / mugiles Simpor / albule
 mobiles Sij / lasomes Mörtter / mustele Lakor / lenticisci
 Töjor / lampi angulorum Skräggor / scorpi marini Ulez-
 kor / tinca Linnare vel Sutare / lampetra fluviatiles
 Nejhöndgon / capitones Torst; de quibus etiam Dn. Pa-
 stor ANDREAS SILVANUS: Förutan åhr för Skuts-
 bygnad / byggia de allehanda större och smärre båtar /
 bruka idel, Sidn med nordragning / Rödsläggning /
 hemma och i hafvet / torstning &c; an i hela Fin-
 land brukas inter torstning mer än i Korpo sochn /
 Rödars Capellgård i Böglö / Nagustären och i några
 byar i Rimito. Nonnunquam etiam flurio Stör /
 quamvis rarius, hic in nassam incidit. In pa-
 go Lemoënsi Cainu A:o 1739. in Junio, inter arengas
 insolens ejusmodi generis piscis, vastæ magnitudi-
 nis seu 12° ponderum, captus est. Cujus ex ovario pretio-
 sum illud caviarum 1° Ponderis acciperunt. Pisces

fantibus autem his, incipiunt in ipso mari arengæ
(u) se gregarim saliendo exercere; quare aliquan-
do multo cum fœnore retia & sagenas explicant in-
colæ, adeo ut uno tractu, (i est warp) numine
propitio 40 vel 50. tonnas arengarum accipiant.
Per plurimi scopulos maritimos inhabitant in Kor-
po & Nagu / quos Ustârê bônder salutant, qui ne
tantillum quidem agri (w) habent, ut vel unam ob-
bam frumenti ferant; nihilominus tantum possident,
ut etiam caritate annonæ ceteros premente, puro
vescantur pane, & pensiones sibi iniunctas solvant.
Hi inquam non nisi ex reditu marino atque aucu-
pis victum & amictum sibi quærunr.

§. XI.

*eadem generis 2. pouterum, bi ce diebus, aut si maris die
Petri Pauli heic Abœ emebatur. Conferis etiam D:nê
BONGI Diss. de natura salmonum p. 20.*

(u) WEX. l. c. arengarum vero (Sverthice Ströms-
ming) incredibilis copia quotannis excipitur; qui-
bus incolæ iuscule elixis, frixis sive assatis, vel ali-
as coctis, vescuntur, vulgus muria conditas, sine
apparatu, boni consulit. Nonnullis etiam locis a-
rengæ capiuntur bonitate & magnitudine halecibus
Seanicis vel Scoticis non cedentes.

(w) Prata sua angusta & parva eaque saxa & scopu-
los interjaecenta, saginis more agricolarum opimant; quæ
gramini maximam crescendi vim concient adeo, ut his fe-
rum æstatis tempore defecent. Autumno & vere saginæ
istas pratis aspergunt. Præterea muscum quendam, quæno
Berg-Mosa vocant, æstate congerunt, eumque iidem co-

§. XI.

Quod ad morum & vitæ integritatem nostrorum pertinet: viget inter illos pietas, virtutum omnium mater fecundissima. Sunt, dirigente illa, honestatis & modestiæ studiosissimi. Non timent in asperis, nec in prosperis tument. Regem & imperium venerantur, ad tributa solvenda absque murmure parati. Procul hinc fastus & astus, mala æmulatio, invidia, obtrectatio. Quod si qui fuerint, vel etiamnum sint aliter affecti; eos leges & judicia coercent. Non forte ab instituto alienum erit subnectere catalogum judicum Wirmgensiū: qualem ex archivo Dicasterii Regii Dn. **ANDREAS GILLBERG**, Aulcultans ibidem politissimus nobis tradidit:

- I. **PETRUS CARPLAN** 1459.
- II. **IVARUS FLEMMING** ab A. 1520. ad Annum 1550.
Provincialis simul ac territorialis iudex in Wismā & Wemā territoriis.
- III. **GUSTAVUS HOR** ab a:o 1620. ad annum 1621. Dominus de Kantas / Malla & Håringe. Primum Chiliarcha militiæ Wåster-Norrlandsningorum deinde Regni Senator & Campi Marschallus, Fenningiæ Generalissimus factus. Hujus Substituti seu Laglåsare:
I. **HARDWIJCUS Hendrichsion** A:o 1621.

2 GA.

leni maritimi stramentorum loco pecoribus suis exhibens, unde pinguescens atque vacca multum emittunt lactis.

- 2. GABRIEL Berndsson - - A:o 1624.
- 3. ANDERS Sigfridsson - - A:o 1627.
- 4. CHRISTOPHER Behrsson - - A:o 1633.
- 5. Behr Thomasson - - A:o 1640.

IV. ANDREAS Andersson

Adessor Regii Aboënsis Dicafterli.

Hujus Substituti seu Lagläsare:

- 1. Mårten Simonsson - - A:o 1656.
- 2. Erich Mickelsson - - A:o 1659.

V. OLAVUS Samuelsson

A:o 1679.

in ordinem Nobilium relatus atque *WALLENSTIERNA* dictus; abrogatis jam Substitutis ipsemet officium suum administravit.

VI. CAROLUS CARPLAN

A:o 1686.

Substituto *Henrico Juslenio* usus est annis 1690. & 1691. Hoc *CARPLANO* Iudice Territorium *Wendense* à *Wirmönsi*, cui antea subjacuit, secretum est.

VII. HENRIC Johansson

A:o 1692.

VIII. JACOB WALSTENIUS

A:o 1705.

IX. PETRUS LONGE

A:o 1711.

Substituto *Petro Holm* usus est A:o 1712. eodem anno divisit Territorium hoc cum fratre suo *GABRIELE LONGE*, Consule *Nådendalsensi*.

Advocatus *Ericus Salomius*, hodie Iudex Territorialis in *Pistis* laudatissimus, demortuo *PETRO LONGE*, hoc officium administravit A:o 1729.

X. HENRICUS THURONIUS

A:o 1730.

jam vero Adessor Regii, quod *Aboæ* floret, Dicafterii dignissimus. Quo Promoto hoc munus exsecutus est *CAROLUS BROTERUS*, Dicafterii Regii Cancellista dexterimus.

XI. Iam vero nobilissimus *MAURITIUS STUR*
HANSKE a Regia Majestate nuper designatus est
 ordinarius Iudex Territorialis.

§ XIII.

Hæc præcipua fere jam tuere Territorii Birman-
 ensis. seu Patriæ meæ dulcissimæ priscae & ho-
 diernæ memorabilia. Verustatis monumenta ad hanc
 nostram ætatem pauciora edurasse ipse L. B. co-
 gnosces facile. Ne vero, quæ avorum & proavorum
 & denique nostra tempora illustant, posterius perinde
 nesciant, studio & opera exili meæ hocce in præ-
 sentia elaborandum fuit. Illud etiam dolendum est,
 quod majores nostri de prisca rerum suarum condi-
 tione nulla accurata testimonia reliquerint, vel si quæ-
 dam pridem fuerint, quod valde dubium, ea ab
 edaci tempore sunt nobis hodie erepta penitus. Et
 quum neque urbibus, neque arcibus, aut castellis su-
 perbis Territorium polleat nostrum, colophonem im-
 ponimus hisce verbis *OLAVI PETRI* (x): En wåhwillig
 åltnoge är bättre/ än många Slott och Gården.

DEO LAUS!

(x) In Chronico manuscripto.

Clarissime Domine CANDIDATE,
 Fautor & Amice Aestumatissime.

Ardua sit quamvis res, rostra ascendere Pindi,
 Tu tamen haud cunctans ea rursus scandere pergis
 Pauperie & pressus specimen proferre secundum.
 Perlustras patrios fines, & prædia cuncta,
 Templaque perstringis, nec non encomia morum.
 Debita sic laudum patria persolis amœna?
 Ergo Servator summus Tua capta secundet;
 Fias ut patria dulcem mox utile membrum.

CAROLUS O. LEISTENIUS.